

Тема:

Зустріч керівництва НААУ з делегацією МКЮ

с. 3

НААУ та координаційний центр з надання правової допомоги домовилися про співпрацю

с. 5

Відбувся 3-й форум «День англійського права»

с. 6

Активності НААУ та Ради Європи у 2019 році

с. 8

АДВОКАТИ-ПРЕЗИДЕНТИ У БОРОТЬБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

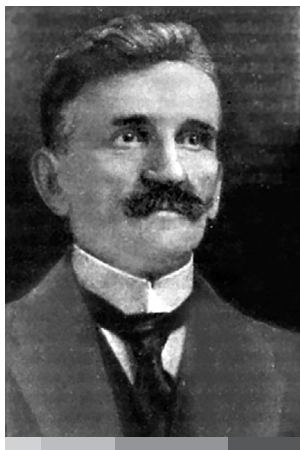
Ірина Василик, проректор Вищої школи адвокатури, керівник
Центру досліджень адвокатури і права при НААУ

В історії України та української адвокатури відомо про діяльність багатьох адвокатів, які зробили вагомий внесок в українське національне відродження та державне будівництво, однак досі не акцентовано увагу на тому, що саме адвокатура дала Україні трьох президентів.

У ХХ ст. адвокату Євгену Петрушевичу доля доручила президентство у Західно-Українській Народній Республіці (ЗУНР) (1918 — 1923 рр.), адвокату Андрію Лівчицькому — в Українській Народній Республіці (УНР) на еміграції у 1926 — 1954 рр., а адвокату Степану Витвицькому — в УНР в екзилі у 1954 — 1965 рр.

Цьогоріч минають ювілейні дати від дня народження усіх трьох адвокатів-президентів: 155-річчя від дня народження Євгена Петрушевича, 140-річчя від дня народження Андрія Лівчицького та 135-річчя від дня народження Степана Витвицького.

Ключовою заслугою Євгена Петрушевича і Степана Витвицького було об'єднання українських земель в єдину незалежну державу Актом Злуки 22 січня 1919 р., а згодом — формування та організація діяльності Андрієм Лівчицьким та Степаном Витвицьким українського уряду на еміграції — Державного Центру УНР. Центр проіснував 71 рік, з них 39 років поспіль його очолювали вищезгадані адвокати, які доклали чималих зусиль для відстоювання інтересів українського народу в окупованій Україні та поза її межами. Саме адвокати-президенти УНР на еміграції зберегли основні атрибути державної влади — прапор, державну печатку та президентські клейноди, які повернулися в Україну після проголошення незалежності у 1991 р.

Президент Петрушевич Євген Омелянович — адвокат, політик та державний діяч, представник «адвокатської доби» національного відродження. Народився 3 червня 1863 р. в м. Буськ у сім'ї священника Омеляна Петрушевича. Освіту здобував у народній школі Буська, Львівській Академічній гімназії, Львівській гре-

ко-католицькій духовній семінарії та на правничому факультеті Львівського університету. Очолював студентське товариство «Академічне Братство» у Львові.

Адвокатську практику Євген Петрушевич проходив у канцелярії адвоката Степана Федака. Після отримання свідоцтва на заняття адвокатською діяль-

ністю працював адвокатом у Львові (1896 — 1897), у Сокалі (1897 — 1905) та Сколе (1905 — 1914). Адвокат Є. Петрушевич спеціалізувався, здебільшого, на фінансовому праві, брав участь у різноманітних процесах майнового характеру. Адвокатська діяльність надавала матеріальну можливість займатися громадською та політичною сферою, а також сприяла удосконаленню ораторських та організаційних здібностей.

Його політичний шлях розпочався із громадської діяльності на повітовому рівні, він був діячем найбільшої тоді Української національно-демократичної партії (УНДП), у Сокалі очолював філію товариства «Просвіта», заснував повітову Касу Ощадності й низку інших національних установ.

Після перемоги на виборах 1907 р. став депутатом австрійської Державної Ради (1907 — 1918), заступником голови (1907 — 1916) Української Парламентарної Репрезентації. У 1910 — 1914 рр. був депутатом Галицького сейму. Він належав до політиків молодшої генерації і часто критикував старше покоління у над-

мірній лояльності до австрійського уряду, в переговорах з яким був прихильником більш радикальної позиції щодо вирішення українського питання у Східній Галичині.

У роки Першої світової війни Є. Петрушевич став заступником голови Загальної Української Ради (1915 — 1916) та головою Української Парламентарної Репрезентації (1916 — 1918). Після розпаду Австро-Угорщини 18 жовтня 1918 р. очолив у Львові парламент — Українську Національну Раду (УНРаду), яка проголосила створення самостійної держави на українських етнічних землях монархії Габсбургів. Був членом української делегації у справі офіційного передання Віднем влади в Східній Галичині українцям.

Державотворча діяльність у 1918 – 1923 рр. Після Першолистопадової революції 1918 р. шляхом таємного голосування УНРадою Євген Петрушевич став головою («президентом») Президії та Виділу (керівного органу) УНРади. Мав репрезентативні функції глави держави. Після проголошення Акта Злуки УНР і ЗУНР він став членом Директорії УНР від Галичини.

Під час польсько-української війни, внаслідок важкого становища Галицької Армії в боях, 9 червня 1919 р. Є. Петрушевич був проголошений Диктатором ЗУНР. Разом з Галицькою Армією, що відступала, 16 липня 1919 р. переїхав до Кам'янця-Подільського. Після поразки у Наддніпрянщині об'єднаних сил УНР і ЗУНР, що не справилися без зовнішньої підтримки, 16 листопада 1919 р. Є. Петрушевич з найближчим оточенням виїхав з Кам'янця через Румунію та Чехо-Словаччину до Відня, де утворив Уряд Диктатора. Основні зусилля в Австрії спрямував на дипломатичні заходи задля міжнародного визнання української державності у Західній Україні.

У серпні 1920 р. сформував еміграційний уряд ЗУНР, який до початку 1923 р. провадив активну зовнішньополітичну діяльність, домагаючись від світових лідерів та міжнародних інституцій визнання прав українців на національне самовизначення.

Президент Є. Петрушевич особисто брав участь у роботі делегацій ЗУНР на міжнародних форумах у Женеві (1920) та Генуї (1922). За фінансової допомоги української діаспори США і Канади матеріально підтримував утворення Українського Вільного Університету у Відні.

Після рішення Ради Послів 14 березня 1923 р. про приналежність Східної Галичини до Польщі, Євген Петрушевич розпустив свій уряд. Через політичний тиск

виїхав до Берліна, де організував Політичний Центр Західної України. Берлінський центр Є. Петрушевича продовжив міжнародну діяльність, пропагуючи українське питання на Заході та звертаючись до Ліги Націй з вимогами переглянути рішення Ради Амбасадорів. Пресовим органом Центру був часопис «Український Прапор», який виходив друком у Берліні у 1923 — 1932 рр.

Варто нагадати, що у 1920-х рр. Є. Петрушевич деякий час був на позиціях радянськості, контактував з більшовицькими дипломатами, однак був розчарований цією ідеєю за наслідками проведення в Радянській Україні політики «українізації». Наприкінці 1930-х рр. підписав політичний заповіт, офіційно підтримував утворення Карпатської України. В останні роки життя багато хворів та перебував у скрутному фінансовому становищі. Помер адвокат Є. Петрушевич 29 серпня 1940 р. у місті Гермсфдорф, що біля Берліна. Перепохований прах Є. Петрушевича на Личаківському цвинтарі у Львові 1 листопада 2002 р.

Президент Лівичий Андрій Миколайович — адвокат, державний і політичний діяч, дипломат, перший Президент Української Народної Республіки в екзилі. Народився у 1879 р. на Полтавщині у дворянській родині. Навчався на математичному і правничому факультетах Київського університету. Очолював студентську «Громаду» в Києві.

Після закінчення університетського курсу працював адвокатом, присяжним повіреним, юрисконсультантом, мировим суддею в Лубнах, Каневі, Золотоноші. З 1901 р. — член Револьюційної української партії. Як один із засновників РУП протягом 1902 — 1903 рр. належав до ядра київського комітету партії, протягом 1905 — 1909 рр. кілька разів був заарештований. Працював адвокатом, з 1913 р. був мировим суддею Золотоніського округу.

У березні 1917 р. Андрій Лівичийкий призначений Золотоніським повітовим, а 1 серпня 1917 р. —

Полтавським губернським комісаром. Член Української Центральної Ради. Входив до складу української делегації на мирних переговорах з Німеччиною у Брест-Литовську.

За доби Директорії був одним із організаторів Трудового конгресу, обіймав посади: тимчасово керуючого Міністерством внутрішніх справ УНР, товариша міністра юстиції, міністра юстиції і заступника голови Ради Міністрів у кабінеті Б. Мартоса, керуючого Міністерством закордонних справ і міністра юстиції УНР, заступника голови Ради міністрів у кабінеті І. Мазепа.

3 жовтня 1919 р. А. Лівіцький — голова дипломатичної місії УНР у Польщі. 21 квітня 1920 р. підписав двосторонню політичну та торгово-економічну конвенцію з Польщею — Варшавський договір. У жовтні 1920 р. став головою Ради народних міністрів УНР. Після вбивства С. Петлюри з 1 червня 1926 р. став заступником голови Директорії і Головним отаманом військ УНР, очолив Державний центр УНР на еміграції.

Під кінець Другої світової війни А. Лівіцький переїхав з Варшави до Німеччини. Під його керівництвом уряд на еміграції активізував свою діяльність. У 1948 р. за його ініціативою було створено Українську національну раду. У тому ж році, після реорганізації Державного центру, в складі якого було введено посаду президента, його обрали першим Президентом Української Народної Республіки на еміграції.

Помер Андрій Лівіцький у 1954 р. у місті Карлсруе (Німеччина). У 1965 р. перепохований на українському цвинтарі св. Андрія в Бавнд-Бруці (США).

Перший президент Української Народної Республіки на еміграції

Усі державні установи УНР, після окупації України більшовиками, перемістилися до сусідньої Польщі. Адвокат Андрій Лівіцький брав активну участь у формуванні і організації Державного Центру Української Народної Республіки в екзилі (ДЦ УНР), який був заснований там у 1921 р.

Центр, діяв на підставі IV Універсалу Української Центральної Ради (1918 р.), актів Трудового конгресу України (1919 р.), Директорії УНР та Ради Народних Міністрів УНР (1920 р.) й об'єднував законодавчі та виконавчі державні органи влади.

Територіально Центр знаходився спершу у Тарнові (1921 — 1923 рр., нині м. Тарнув, Польща), потім у Парижі (1924 — 1926 рр., Франція), у Варшаві (1926 — 1939 рр., Польща), знову у Франції (1940 — 1944 рр.),

згодом у Веймарі, Кісінгені, Мюнхені (1944 — 1976 рр., Німеччина). З 1976 р. до 1992 р. ДЦ УНР функціонував у США (Філадельфія).

Виконавчу гілку влади представляв Президент (до 1944 р. головний отаман). Законодавчу владу репрезентувала Рада Республіки (1921 р.), пізніша назва — Українська Національна Рада (1948 — 1992 рр.).

За спогадами останнього Президента УНР на еміграції Миколи Плав'юка, діяльність Центру за напрямками, змістом і формою діяльності можна поділити на два періоди. Перший — від 1921 до 1944 рр., у цей час зусилля уряду УНР були спрямовані на її визнання державами світу, надання ними матеріальної, моральної і військової підтримки. Другий, повоєнний, етап діяльності екзильного уряду періоду 1945 — 1992 рр. характеризувався консолідацією світового українства на ґрунті ідей УНР, визнання українського народу єдиною силою. Центр припинив своє існування з проголошенням Україною незалежності у 1991 р.

Президент Витвицький Степан Порфирович — адвокат, політик, дипломат, Президент УНР в екзилі. Народився 13 березня 1884 р. в селі Угорники (сьогодні — Коломийський район Івано-Франківської області).

Навчався на правничому факультеті у Львівському університеті, де

очолив студентське товариство «Академічна громада». Завдяки стипендії восени 1904 р. С. Витвицький зумів перевестись на юридичний факультет Віденського університету, де став активним учасником студентського товариства «Січ», члени якого брали активну участь в громадсько-політичному житті місцевої української еміграції, долучались до акцій політичного характеру національного спрямування.

У 1908 р., після закінчення навчання, Степан Витвицький захистив докторат права і того ж року почав працювати помічником адвоката у канцелярії Володимира Охримовича. У 1910 р. з сім'єю переїхав до Дрогобича, де працював у юридичній компанії відомого адвоката, громадського діяча і письменника Ярослава

Окуневського. У жовтні 1918 р. С. Витвицький відкрив у Львові в будинку Старопігійського інституту власний адвокатський офіс.

Степан Витвицький брав активну участь у становленні уряду ЗУНР. Наприкінці жовтня 1918 р. він прибув у Дрогобич з таємною місією підготовки переобрання влади від австрійців у повіті. Після переходу влади до українців 12 листопада 1918 р. його було включено до складу Української Національної Ради ЗУНР. Згодом, у зв'язку з утворенням 4 січня 1919 р. постійно діючої Президії УНР, С. Витвицького, а також С. Сілецького, О. Устияновича обрано її секретарями.

Важливим здобутком для усіх політиків УНР та ЗУНР стало їх об'єднання в єдину соборну державу. Саме адвокати-політики з обох сторін виписували попередні договори, в тому числі Фастівську угоду, а також безпосередньо оголошували Акт Злуки 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані в Києві.

Під час проголошення Соборності Степан Витвицький був у складі делегації від ЗУНР і разом з адвокатом та політиком Левом Бачинським підписав грамоту — звернення УНР і Ради державних секретарів ЗУНР від 16 січня 1919 р. з викладом змісту Закону про злуку. 23 січня 1919 р. у Києві, на засіданні Трудового Конгресу, С. Витвицький зачитав Ухвалу Української Національної Ради ЗУНР, яка ратифікувала Акт Злуки.

12 лютого 1919 р. Степан Витвицький очолив закордонне відомство молодого держави, змінивши на цій посаді В. Панейка, що перебував у Парижі. Відступ армії ЗУНР під натиском 80-тисячної польської армії за Збруч змусив прем'єра і теж адвоката Сидора Голубовича та Степана Витвицького розпочати в Кам'янці-Подільському переговори з Симоном Петлюрою про перехід УГА за Збруч, де вже діяли війська Денікіна і більшовики. Після неузгодження позицій з польською стороною на перемовинах С. Витвицький, як міністр закордонних справ, отримав завдання налагодити дипломатичні відносини з країнами Антанти, зокрема з Великобританією. Завдяки перемовинам С. Витвицького з окремими членами англійського парламенту вдалося досягти певного поступу у їх ставленні до галицького питання, проте конкретних результатів досягнуто не було.

Після розпуску уряду ЗУНР у 1923 — 1939 рр. Степан Витвицький продовжив адвокатську діяльність у Дрогобицькому повіті, де відновив низку установ після війни, зокрема очолив філію «Просвіти», «Сіль-

ського господаря», «Маслосоюзу», працював у Союзі кооперативів, дбав про розвиток «Української Захоронки», Народного дому, продовжував займатися політичною діяльністю в Українському національно-демократичному об'єднанні (УНДО). Ця політична партія, трансформована з УНДП, була давнім гравцем на політичному полі Галичини. Відстоювати політичні і юридичні права українських громад, шкіл, товариств часто доводилося за допомогою відкритих зборів, мітингів та маніфестацій.

Починаючи від 1928 р. С. Витвицький незмінно обирався членом Центрального Комітету УНДО, протягом 1935 — 1939 рр. належав до керівної групи УНДО, яку очолював В. Мудрий. Не сприймав радикальних методів політичної боротьби, проте як адвокат був захисником політичних в'язнів на багатьох судових процесах.

Степан Витвицький у 1935 р. та у 1938 р. за результатами парламентських виборів був обраний депутатом до Варшавського сейму, де став одним із найактивніших депутатів української фракції — Української парламентської репрезентації (УПР). Зважаючи на значний адвокатський досвід, він увійшов до правничої комісії парламенту. У промовах на засіданнях сейму неодноразово критикував польський уряд, зокрема систему управління, судівництва та окремі статті кримінального кодексу, що, на його думку, сприяли збільшенню злочинності.

Діяльність на еміграції

Адвокат Степан Витвицький з початком Другої світової війни поселився в м. Сянок, звідти емігрував до Німеччини, де займався адвокатською діяльністю в Авсбургу та активно долучився до створення Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині (ЦПУЕН), заснованого в листопаді 1945 р. Був обраний заступником Голови та керівником її юридичного відділу. Свої функції, як заступник голови, виконував протягом двох років, а очолював відділ — протягом трьох років. Був в організаційній комісії щодо створення Української Національної Ради, до складу якої увійшли представники усіх політичних партій, що діяли на еміграції. На її першій сесії 16 липня 1948 р. С. Витвицький був обраний заступником Голови і міністром закордонних справ.

Перші роки діяльності УНР на еміграції, під керівництвом Ісаака Мазепи та Степана Витвицького, характеризуються як активною, самовідданою працею, спрямованою на піднесення національної свідомості

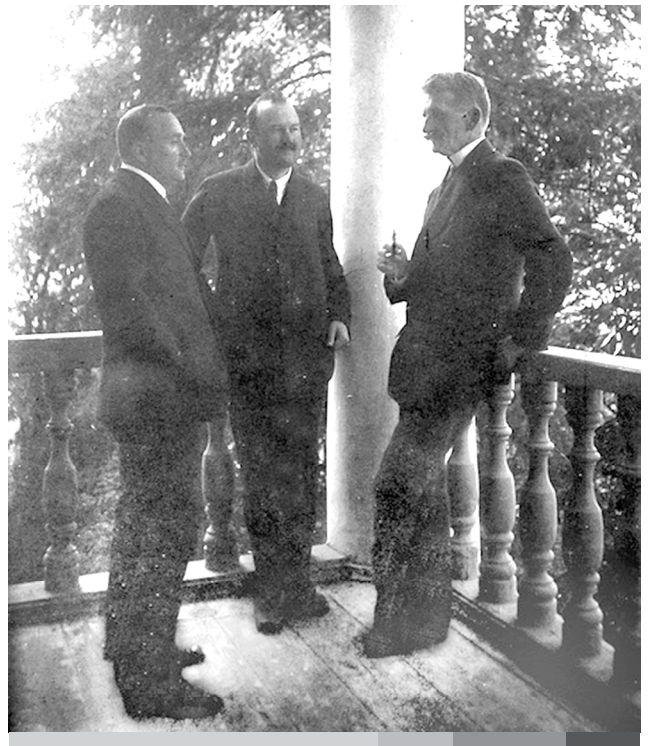
українців за кордоном, так і численними розбіжностями між різними політичними таборами української діаспори. Остання була розчарована підсумками Другої Світової війни, тому внаслідок довготривалих перемовин у червні 1951 р. Степана Витвицького було уповноважено встановити безпосередній зв'язок з американським урядом та іншими впливовими міжнародними інституціями, зокрема з ООН і з уповноваженими інших екзильних урядів.

У 1951 р. УНРада призначила Степана Витвицького представником уряду УНР у США. Там його діяльність мала найбільший вплив на місцеву українську спільноту. Одним із найважливіших завдань місії в США була консолідація українських еміграційних сил навколо ідеї державності України.

Після смерті у 1954 р. президента УНР, адвоката Андрія Лівичького, у березні 1954 р., президентом УНР в екзилі одностайно обрано адвоката Степана Витвицького. На цій почесній посаді він захищав національні права українців, обстоював ідеї державності та соборності. Помер у 1965 р. в Нью-Йорку, похований на українському православному цвинтарі у Баунд-Бруку (штат Нью-Джерсі).

Підводячи підсумок, варто наголосити на важливій державотворчій діяльності усіх трьох адвокатів-президентів. Вони проголошували Акт Злуки, виборювали можливості для створення незалежної, єдиної, соборної Української Держави.

Основна заслуга еміграційних адвокатів-президентів у консолідації українства за кордоном та у збереженні основних атрибутів держави. Завдяки їм після проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.), 22 серпня 1992 р. останній Президент Української Народної Республіки Микола Плав'юк

передав свої повноваження й атрибути державної влади — прапор, державну печатку та президентські клейноди, першому Президенту незалежної України Леоніду Кравчуку у резиденції Президента України — Маріїнському палаці.

Адвокатська, політична, громадська та дипломатична діяльність кожного із адвокатів-президентів заслуговує на окреме наукове дослідження і заснування «президентської» серії видань НААУ. Сучасна молодь, адвокатська та освітянська спільноти та суспільство в цілому повинні знати, поважати та гідно вшановувати здобутки своїх президентів¹.

¹ Література: 1. Андрусак Тарас. Петрушевич Євген // Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; Редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. Київ: Довіра; Генеза, 1996. 2. Передвісники і творці Листопадового Зриву. Західно-українські громадські і політичні діячі / Опрацював і зредагував Степан Волинець. Вінніпег: Видавнича спілка «Тризуб», 1965. 324 с. 3. Павлишин Олег. Адвокатська діяльність Євгена Петрушевича / Олег Павлишин // Збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу «Адвокатура України: історія та сучасність» на пошану адвоката, президента Української Народної Республіки в екзилі Степана Порфирівича Витвицького, 24 листопада 2015 р., м. Львів / Уклад. І. Б. Василик, І. С. Яковець. К.: КВІЦ, 2015. С. 93-98. 4. Ярославин Сидір. Призабутий державний муж — Президент і Диктатор ЗОУНР д-р Євген Петрушевич // Його ж. Визвольна боротьба у Західно-Українських Землях у 1918-1923 роках. Філадельфія, 1956. С. 16-80. 5. Плав'юк М. В. Державний центр УНР на еміграції // [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2004. — 688 с. : іл. URL: www.history.org.ua/?termin=DC_UNR (останній перегляд: 20.03.2019). 6. Видатні діячі української діаспори: документи з фондів ЦДАЗУ. Збірник документів. Вип. № 3 «Андрій і Микола Лівичькі». К., 2018. 65 с. 7. Швед О. П. Степан Витвицький: громадсько-політична діяльність / Інститут гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка». Львів: Видавництво «Астролябія», 2010. 8. Зайцев О. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1922 — 1939) / О. Зайцев // Український історичний журнал. 1993. № 1.